

נייר עמדה

הצעת חוק ארגון הפיקוח על העבודה (תיקון – ממונה בטיחות בענף הבניין), התשע"ו-2016

מבוא

עובדים רבים, ובמיוחד עובדי בניין, מקום עבודתם מסוכן.¹ הם עובדים במקומות גבוהים ועם ציוד כבד המחייב נקיטת אמצעי בטיחות רבים. בין הסיבות לריבוי תאונות העבודה, היעדר אמצעי בטיחות אישיים, מספרם הרב של העובדים הזרים, היוצר קשיי תקשורת ביניהם לבין העובדים הישראלים עקב אי הבנת השפה, היעדר השגחה ואכיפת חוקי הבטיחות על ידי קבלנים ועוד.

כיום, מקובל שמנהל העבודה באתר הבנייה הוא האחראי על הבטיחות באתר, אלא שמטבע הדברים, מנהל העבודה עסוק הרבה בעבודה, ולעתים אין לו פנאי לפקח על הבטיחות. נוסף על זה, יש ניגוד אינטרסים מסוים בין עבודתו של מנהל העבודה לבין עבודתו של המפקח על הבטיחות.

הצעת החוק של חבר הכנסת אלי אלאוף מבקשת לקבוע שבכל אתר בנייה גדול, תהיה הפרדה מוחלטת בין תפקידו של הממונה על הבטיחות לבין תפקידו של מנהל העבודה, ושני התפקידים יאוישו על ידי שני אנשים שיש להם הכשרה מתאימה לתפקידם.

נייר עמדה זה מציג את נקודת המבט היהודית ביחס להצעת החוק הזאת.

מבט יהודי

א. החובה ליצירת סביבת עבודה בטוחה. התורה דורשת מכל אחד ואחד לוודא שסביבתו תהיה בטוחה לזולת. וזה לשון הרמב"ם בעניין זה (הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק יא, הלכה ד): "כל מכשול שיש בו סכנת נפשות - מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה. שנאמר: 'השמר לך ושמור נפשך'. ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה - ביטל מצות עשה, ועבר על 'לא תשים דמים'".

ב. החובה להיזהר מפני סכנה מוטלת על בעל מקום הסכנה. התורה מצווה את האדם לעשות מעקה לגג ביתו. לדעת הפוסקים, אף על פי שגם מי שעולה לגג יודע שהוא עולה למקום מסוכן, וצריך להיזהר, בכל זאת בעל הבית חייב לבנות מעקה לגגו.² על כן, גם אם מוטלת על העובדים אחריות מסוימת לדאוג לביטחון עצמם, אחריות רובצת גם לפתחם של הקבלנים ובעלי אתרי הבנייה.

ואומר הראשון לציון, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, בעניין זה (שו"ת משפטי עוזיאל, חלק ד, חושן משפט, סימן מג):

נוטה אני לומר שבעל הבית מוזהר מן התורה לעשות כל מה שאפשר להבטיח פועליו מסכנת מות או מום, ככתוב: "ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך" [...]. מכאן אנו למדין על חובת בעל הבית או הקבלן לדאוג בדייקנות זהירה בתנאי העבודה שיהיו בטוחים מכל מכשול הגורם לאיזה אסון שהוא, וכן להבטיח את פועליו בפצווי כסף מתאימים במקרים כאלו. ובאם לאו, הוא נלכד בעוון "ולא תשים דמים בביתך". וצריך כפרה.

כפי שנאמר במבוא, לעתים אין מנהל העבודה יכול לשמש גם כאחראי בטיחות, וחובת בעל אתר הבנייה למנות אחראי בטיחות שעבר הכשרה מתאימה לתפקידו.

ג. חובת מנהיגי הציבור לאכוף את חוקי הבטיחות. נוסף על חובת היחיד להישמר מפני הסכנה, התורה מדגישה את חובתם של מנהיגי הציבור לחנך את הציבור לנקוט זהירות.³

לסיכום: רבני צהר רואים חשיבות באכיפת חוקי הבטיחות במקומות העבודה בכלל ובאתרי הבנייה בפרט, כדי שלא ייכשלו בעוון "ולא תשים דמים בביתך, כי יפול הנופל ממנו", ותומכים בהצעת החוק להפריד בין תפקיד מנהל העבודה לבין תפקיד האחראי על הבטיחות באתרי הבנייה הגדולים.

¹ במחקר שנעשה עבור הכנסת בשנת 2012 (<https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03014.pdf>) נקבע (עמ' 3) כי ענף הבניין נחשב באופן מסורתי בכל העולם כבעל סיכון גבוה ביחס לענפים אחרים. במשך שנים, למעלה מ-50% מכלל התאונות הקטלניות בארץ אירעו בענף הבניין.

² חזון אי"ש, חושן משפט, ליקוטים, אות ב.

³ כך למשל בפרשת עגלה ערופה, כשנמצא אדם הרוג בשדה ואין ידוע מי הרג אותו, חייבים זקני העיר הקרובה אל החלל לכפר על מותו באמצעות עריפת ראש עגלה. וזה לשון התורה בעניין זה (דברים כא, ד-ז): "והזרדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן [...], וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֵגְלָה בְּנַחַל [...]. וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְּרֹבִים אֶל הַחֶלֶל, יִרְחֲצוּ אֶת זְדֵיהֶם עַל הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחַל. וְעָנוּ וְאָמְרוּ, יְדִינֵנוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ לֹא רָאוּ". ונשאלת השאלה: מה חטאם ומה פשעם של זקני העיר, שהם חייבים לכפר עליו? או בלשון המשנה (סוטה, פרק ט, משנה ו): "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא לדינו, ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו, והנחנוהו בלא לוייה".

זקני בית דין, כמנהיגי הרוחניים של הציבור, אינם אמורים ללוות את ההלך בעצמם, אך האחריות להימצאות ליווי לאותו אדם, באמצעות חינוך והסברה לציבור לנהוג במידות הנכונות, מוטלת עליהם.